

*Kirkesanger
Christen Larsen og
frue Ingeborg Marie
Andersdatter –
bildet er tatt i
1860-åra, omkring
150 år tilbake.*

Kirkesanger Christen Larsen Buestad

Av Tor Gervin

Det eldste slektsbilde jeg har er tatt i 1860-årene, og viser kirkesanger Christen Larsen (1803-1869) og frue Ingeborg Marie Andersdatter (1805-1884).

Jeg synes det er et morsomt bilde. Det er tatt i den tida da det var omreisende fotografer. For å få godt lys er bildet tatt utendørs. På husveggen er det hengt opp et teppe eller en presenning som bakgrunn. Også på bakken er det lagt et teppe. De to er mine tippoldeforeldre og har kledd seg i sin fineste stas. Ikke alle er så heldige at de finner så gamle familiebilder. Det er faktisk ganske unikt.

På baksiden av bildet leste jeg en litt utydelig tekst, skrevet med blyant: *Kirkesanger Kristen Buestad med frue. Bedre utført som brystbillede uten fruen.* Jeg så nok litt ekstra på min myndige tippoldemor og tenkte mitt, men rett skal være rett. Etter hvert forsto jeg at originalbildet var kopiert for å få med Christen Larsens portrett i lærer Olav S. Haganes bok «Tveit folkeskole» 1924. Det er også gjengitt i sokneprest Syvert Olaus Dalans «Kirkeliv i Tveit prestegjeld» 1947. Med forstørrelsesglass leste jeg på nytt: *Bedes utført som brystbillede uten fruen.* Se det var straks noe annet!

Ved dåpen ble Christen Larsen skrevet inn i kirkeboka som sønn av Steyvor Erichsdatter Rugtrøe, født uekte. Som *barnefader* blev angivet at være Lars Torgjusen Monene under Boen. Christen må ha vokst opp hos sin mor på Rugtrøe, for der finner vi ham også ved konfirmasjon i 1817. Mye peker mot at Rugtrøe kan ha vært en plass under Lømsland, med eller uten jord. I 1836 ble Ungkarl og Kirkesanger Christen Larsen Lømsland og Pige Ingeborg Marie Andersdatter Kostøl viet i Tveit kirke. Hun var født i Kristiansand, datter av Anders Tallachsen og Asper (Asborg/Asbjørg) Andersdatter.

Antatt inntil videre eet aar på prøve

Christen Larsen og Ingeborg Marie Andersdatter kom til å bo på Buestad, som var en gammel plass under prestegården. Buestad var kapellangård tidlig på 1700-tallet og klokkergård fra 1739.

Sokneprest Christian Nicolai Keyser hadde i 1833 antatt skoleholder Christen Larsen Lømsland som kirkesanger i Tveit. Hans Høiærverdighet biskop Mathias Sigwardt godkjente vedtaket, men *for det første indtil videre eet aar paa prøve*, og så måtte han lære seg å spille salmodikon og avlegge prøve for biskopen eller prosten.

Salmodikon, på folkemunne ofte kalt salmedunke, var *dette saare gavnlige Middel til Kirkesangens Forbedring, som paa den simpleste og mest hensigstmæssige Maade sætter Enver istand til å lære sig selv de brugelige Korol-Melodier.* Det var et enkelt strengeinstrument med én eller unntaksvis tre strenger og som ble spilt med bue, noen ganger bare klimpret med fingrene. Hos orgelbygger Ingvaldsen i Kristiansand kunne kirkesangerne både kjøpe instrument og få veiledning i bruken for *en saare billig pris.*

Det skulle gå to år før biskopen beskikket Christen Larsen som fast kirkesanger. Han var forsanger i kirken og prestens medhjelper på flere områder. Han bisto under gudstjenestene, førte kopi av kirkebøkene og var lærer. Degn sa man tidligere, i dag kjenner vi det som klokker. Ikke sjelden var det menn som av ulike grunner var uskikket til militærtjeneste som ble kirkesangere.

Lærer i Vestre distrikt

Christen Larsen omtales altså som skoleholder, da han ble antatt som kirkesanger. Siden 1826 hadde han vært lærer i Vestre distrikt. Det kom han til å være helt fram til 1864, ved siden av sin funksjon som degn eller kirkesanger. Han hadde ingen utdanning ut over den han hadde fått hos presten. Undervisningen var i stor grad basert på katekismen, salmeboken, en spørsmålsbok, sang og «mekanisk» opplesning. Christen Larsen var lærer 38 år. Han var først omgangsskolelærer og fikk fra 1840 i gang Tveits første faste skole, i leid lokale i degneboligen på Buestad.

Allerede i 1844 var det imidlertid på tale å nedlegge den faste skole og gå tilbake til omgangsskole. Det het seg at man hadde tatt skjeen for full, at distriktet var for stort til å være en prøve på fastskolen og at ingen av bygdens tre lærere hadde seminarutdanning. Det ble sagt at læreren ved den faste skole også var kirkesanger, og at han til tross for sin

flid og nidkjærhet ikke var dyktig nok med sin ufullkomne metode til å kunne brukes i en skole som skulle ha mange og store fortrinn framfor omgangsskolene. Man sa at på Buestad var det fastskole bare i navnet, ikke i gavnet.

Da Ryen faste skole kom i gang med eget skolehus i 1855, måtte Christen Larsen ved en vennskapelig overenskomst og mot en passende godtgjørelse gi avkall på fastskolen til fordel for seminarutdannede lærere. Han overtok da omgangsskolen igjen. På denne tiden ble det også aktuelt å flytte klokkergården fra Buestad.

En flittig og iherdig mann

Han hadde sine utfordringer, men likevel får Christen Larsen et godt ettermæle. S. Dalan skriver i sin bok at han holdt mål som kirkesanger, var flink til å synge og som lærer en flittig og iherdig mann. Jobben som forsanger kan ikke ha vært lett. I Tveit kirke var det den gang ikke orgel og ikke ovner. Kirkegjengerne klappret med føttene for å holde varmen.

Buestad lå fra gammelt av under prestegården og nevnes tidlig som kapellanbolig, senere som klokkergård og bolig for degnen..

Christen Larsen og Ingeborg Marie Andersdatter bodde på Øvre Buestad fra 1836. Der fikk de barna Anders Emil 1837 (min oldefar), Syvert Andreas 1839, Ane Marie 1841, Ole Johan 1843, Thomas 1845 og Lovise Josephine Caroline 1848.

Det var i annen etasje at Christen Larsen holdt skole. Han står som eier av gården ved matrikkelen 1838 og folketellingen 1865, så han må ha fått mulighet til å kjøpe det som var degnens tjenestebolig. Folketellingen 1865 forteller at de på Øvre Buestad hadde to kuer, en sau, satte poteter og sådde hvete, bygg og havre.

Christen Larsen døde i 1869. Det er slik vi kan fastslå at bildet av ham og Ingeborg Marie Andersdatter må være tatt på 1860-tallet, neppe før. Etter at Ingeborg Marie Andersdatter døde i 1884, solgte arvingene gården til Diderik Hegermann for 4 800 kroner. Familie ble likevel boende der i mange år, også om de fikk skilt ut en tomt og bygget et hus oppe ved veien. Familietradisjonen vil ha det til at den rike og mektige brukseieren på den andre siden av Tofdalselva egentlig bare var ute etter lakserettighetene.

På Øvre Buestad og Tveit kirkegård

Vi slektsgranskere må ut i felt! For 12-13 år tilbake tok vi turen til Tveit, besøkte Øvre Buestad og ruslet rundt på kirkegården. Der var nok kona mi litt mer utålmodig enn meg, hun gikk foran. Tveit kirkegård er ikke større enn at vi rakk over det meste.

-Hva var det han var, han tippoldefaren din? ropte hun plutselig.

-Kirkesanger, svarte jeg.

-Her er'n! hojet hun.

Det var helt uventet. Graven til tippoldefar var for lengst i familiens glemmebok. Dette var før gravene på denne kirkegården var registrert i den landsomfattende gravminnebasen til foreningen Slekt og Data.

På det eneste støpejern-korset på Tveit kirkegård står det: *Her under viler Kirkesanger Christen Larsen Bustad Thvedt født 9de Sptbr 1803 død 18de Novbr 1869.*

På det eneste jernkorset på Tveit kirkegård står det: Her under viler Kirkesanger Christen Larsen Bustad Thvedt født 9de Sptbr 1803 død 18de Novbr 1869.